

Søndags-perikoper på reformationstiden

Missale Slesvicense 1486, Missale Lundense 1514 og Palladius' alterbog 1556

INDLEDNING

Efterfølgende er en oversigt i tre spalter over perikoperne til kirkeårets søndage (samt den danske alterbogs oprindelige helligdage) fra tre tekster på reformationstiden. I de to første spalter findes latinske missaler fra perioden forud for reformationen, og i den tredje spalte anføres perikoperne fra den første danske alterbog efter reformationen: Peder Palladius' alterbog fra 1556.

Oversigten viser meget tydeligt, at der er stor overensstemmelse i perikopevalget mellem de middelalderlige missaler før reformationen og den danske alterbog efter reformationen. I den danske kirkeordinans fra 1539/1542 henvises der generelt til det traditionelle valg af bibelske læsninger, og der er kun nogle få dage, hvor der anvises andre perikoper og temaer. Det gælder eksempelvis fastelavns søndag, som skal handle om dåbens sakramente.

De middelalderlige missaler var ikke identiske. Der var lokale forskelle og andre forskelle. Og det fremgår ikke ekslicit, hvilke missaler biskop Peder Palladius og de andre danske reformatorer brugte. Jeg anser det for overvejende sandsynligt, at de har brugt missaler, der var beregnet til at blive brugt i danske stifter. Og jeg har derfor til oversigten valgt to danske missaler. Missalet i den første spalte er missalet fra Slesvig, der dengang hørte til det danske ærkebispesæde i Lund. Det blev bogtrykt i Slesvig allerede i 1486. Missalet i den anden spalte er missalet fra Lund, der blev trykt i Paris i 1514. Der findes andre missaler, der kunne være brugt, eksempelvis Missale Hafniense fra 1510, der var beregnet til at blive brugt i Roskilde stift (Sjælland og København). Men jeg har af praktiske grunde valgt Missale Slesvicense 1486 og Missale Lundense 1514.

Oversigtens navne på kirkeårets søndage og helligdage følger ret nøje de originale kilder, mens perikoperne er angivet med moderne forkortelser for de bibelske skrifter samt kapiteltal og verstal.

Fra Palladius' alterbog findes i oversigten alle alterbogens søndage og helligdage, mens der fra de to missaler kun er taget de dage med i oversigten, som også findes i alterbogen efter reformationen. Missalerne havde tekster til mange flere dage i kirkeåret. Der var tekster til mange hverdage, især onsdage og fredage, og der var tekster til kalenderfaste helgendage og andre helligdage. Så oversigten er ikke velegnet til at give et samlet overblik over kirkeår og perikopevalg i de middelalderlige missaler. Numrene i den anden spalte med Missale Lundense er nogle numre, som jeg har tilføjet i mit arbejde med missalet, men de kan give en antydning af, at der er mange dage, der er udeladt fra oversigten.

Missale Slesvicense 1486 har jeg brugt i pdf-kopier fra Det Kongelige Biblioteks eksemplarer. Derudover har jeg brugt Mark John Christensens amerikanske dissertation fra University of Notre Dame 1993 om Missale Slesvicense. Han har blandt andet nogle gode oversigter og registre.

Missale Lundense 1514 har jeg primært brugt i den svenske faksimileudgave fra 1946 udgivet af Bengt Strömberg. Her er der også mange nyttige registre. Desuden har jeg brugt en pdf-kopi fra Det Kongelige Bibliotek.

Palladius' alterbog fra 1556 har jeg primært brugt i Lis Jacobsens udgave fra 1918 af »Den ældste danske Alterbog«. Men derudover også en pdf-kopi fra Det Kongelige Bibliotek.

Holger Villadsen, januar 2024

OVERSIGTSTABEL

<i>Missale Slesvicense 1486</i>	<i>Missale Lundense 1514</i>	<i>Palladius' alterbog 1556</i>
Dominica prima aduentus: Rom. 13,11-14 / Matt. 21,1-9	001. Dominica i aduentus: Rom. 13,11-14 / Matt. 21,1-9	Den I. Søndag i Aduent Rom. 13,11-14 / Matt. 21,1-9
Dominica secunda: Rom. 15,4-13 / Luk. 21,25-33	004. Dominica ii aduentus: Rom. 15,4-13 / Luk. 21,25-33	Den II. Søndag i Aduent Rom. 15,4-9 / Luk. 21,25-33
Dominica tercia: 1. Kor. 4,1-5 / Matt. 11,2-10	007. Dominica iii aduentus: 1. Kor. 4,1-5 / Matt. 11,2-10	Den III. Søndag i Aduent 1. Kor. 4,1-5 / Matt. 11,2-10
Dominica quarta: Fil. 4,4-7 / Joh. 1,19-28	011. Dominica iiiii aduentus: Fil. 4,4-7 / Joh. 1,19-28	Den IIII. Søndag i Aduent Fil. 4,4-7 / Joh. 1,19-28
In sancta nocte ad primam missam: Es. 9,2.6-7 / Tit. 2,11- 15 / Luk. 2,1-14	015. Missa in gallicantu: Es. 9,2.6-7 / Tit. 2,11-15 / Luk. 2,1-14	Paa Christi fødzels dag Hebr. 1,1-4 / Luk. 2,1-14
De sancto stephano: Ap.G. 6,8-10 & 7,54-60 / Matt. 23,34-39	018. In die sancti stephani: Ap.G. 6,8-10 & 7,54-60 / Matt. 23,34-39	Paa S. Staffens dag Ap.G. 6,8-15 & 7,54-60 / Matt. 23,34-39
De sancto Johanne: Sir. 15,1-6 / Joh. 21,19-24	019. In die sancti iohannis: Sir. 15,1-6 / Joh. 21,19-24	Paa S. Hans Euan. dag Tit. 2,11-15 / Joh. 21,19b-24
Altera die Thome siue sit dominica siue feria: Gal. 4,1-7/ Luk. 2,33-40	022. Infra octauam nativitatis: Gal. 4,1-7 / Luk. 2,33-40	Den I. Søndag effter Jule Gal. 4,1-7 / Luk. 2,33-40
Circumscisionis domini: Gal. 3,23-4,2 / Luk. 2,21	023. In festo circumscisionis: Gal. 3,23-4,2 / Luk. 2,21	Paa Nyt Aars dag Gal. 3,23-29 / Luk. 2,21

In die epiphanie. Es. 60,1-6 / Matt. 2,1-12	025. In die epyphanie: Es. 60,1-6 / Matt. 2,1-12	Paa hellig tre Kongers dag Es. 60,1-6 / Matt. 2,1-12
Dominica infra octauam: Rom. 12,1-5 / Luk. 2,42-52	026. Dominica infra octauam epyphanie: Rom. 12,1-5 / Luk. 2,42-52	Den I. Søn. effter hel. tre K. Rom. 12,1-5 / Luk. 2,41-52
Dominica prima post octauas epiphanie: Rom. 12,6-16 / Joh. 2,1-11	030. Dominica i post octauam epyphanie: Rom. 12,6-16 / Joh. 2,1-11	Den II. Søn. effter hel. tre K. Rom. 12,6-16a / Joh. 2,1-11
Dominica ii post octauas epiphanie: Rom. 12,16-21 / Matt. 8,1-13	033. Dominica ii post oc- tauam epyphanie: Rom. 12,16- 21 / Matt. 8,1-13	Den III. Søn. eff. hel. tre K. Rom. 12,16b-21 / Matt. 8,1-13
Dominica tercia post octauas epiphanie: Rom. 13,8-10 / Matt. 8,23-27	036. Dominica iii post oc- tauam epyphanie: Rom. 13,8- 10 / Matt. 8,23-27	Den IIII. Søn. eff. hel. tre K. Rom. 13,8-10 / Matt. 8,23-27
Dominica quarta: Kol. 3,12-17 / Matt. 13,24-30	039. Dominica iiiii post oc- tauam epyphanie: Kol. 3,12-17 / Matt. 13,24-30	Den V. Søn. eff. hel. tre K. Kol. 3,12-17 / Matt. 13,24-30
Dominica v: Kol. 3,12-17 / Mark. 6,47-56	042. Dominica v post oc- tauam epyphanie: Kol. 3,12-17 / Matt. 11,25-30 eller Matt. 12,9-15	
Purificationis marie: Mal. 3,1-4 / Luk. 2,22-32	231. In die purificationis sanc- te marie virginis [2. febr.]: Mal. 3,1-4 / Luk. 2,22-32	Paa Marie Renselsis dag Mal. 3,1-4 / Luk. 2,22-32
Dominica in septuagesima: I. Kor. 9,24-10,4 / Matt. 20,1- 16	045. Dominica in septuagesi- ma: I. Kor. 9,24-10,4 / Matt. 20,1-16	Den Søn. Septuagesima I. Kor. 9,24-10,5 / Matt. 20,1- 16
Dominica in sexagesima: 2. Kor. 11,19-12,9 / Luk. 8,4-15	048. Dominica [sexagesime]: 2. Kor. 11,19-12,9 / Luk. 8,4-15	Den Søndag Sexagesima 2. Kor. 12,2-9 / Luk. 8,4-15
Dominica in quinquagesima: I. Kor. 13,1-13 / Luk. 18,31-43	051. Dominica quinquagesi- me: I. Kor. 13,1-13 / Luk. 18,31- 43	Paa Fastelaffuens Søndag om Christi Daab I. Pet. 3,18-22 / Matt. 3,13-17
Dominica prima in quadrage- sima: 2. Kor. 6,1-10 / Matt. 4,1-11	056. Dominica i quadragesi- me: 2. Kor. 6,1-10 / Matt. 4,1- 11	Den I. Søndag i faste 2. Kor. 6,1-10 / Matt. 4,1-11
Dominica secunda: I. Thess. 4,1-7 / Matt. 15,21-28	063. Dominica ii quadragesi- me: I. Thess. 4,1-7 / Matt. 15,21-28	Den II. Søndag i faste I. Thess. 4,1-7 / Matt. 15,21-28

Dominica tertia: Ef. 5,1-9 / Luk. 11,14-28	070. Dominica tertia xl: Ef. 5,1-9 / Luk. 11,14-28	Den III. Søndag i faste Ef. 5,1-9 / Luk. 11,14-28
Dominica quarta quadragesime: Gal. 4,22-31 / Joh. 6,1-14	077. Dominica in media xl: Gal. 4,22-31 / Joh. 6,1-14	Paa Medfast Søndag Gal. 4,21-31 / Joh. 6,1-15
Dominica in passione domini: Hebr. 9,11-15 / Joh. 8,46-59	084. Dominica in passione: Hebr. 9,11-15 / Joh. 8,46-59	Den Søn. effter Medfast Hebr. 9,11-15 / Joh. 8,46-59
In annunciatione marie virginis: Es. 7,10-15 / Luk. 1,26-38	245. In annunciatione beate marie [25. marts]: Es. 7,10-15 / Luk. 1,26-38	Marie Bebudelses dag Es. 7,10-15 / Luk. 1,26-38
Dominica in Palmarum: Fil. 2,5-11 / Matt. 26,1-27,66	092. Dominica palmarum, misse: Fil. 2,5-11 / Matt. 26,1-27,66	Paa Palme Søndag Fil. 2,5-11 / Matt. 21,1-9
In cena domini: I. Kor. 11,20-32 / Joh. 13,1-15	096. Feria quinta in cena domini: I. Kor. 11,20-32 / Joh. 13,1-15	Paa Skær torsdag I. Kor. 11,23-29 / Luk. 22,14-20
In parasceue: Hos. 6,1-6 / 2. Mos. 12,1-11 / Joh. 18,1-19,42	097. In die parasceue: Hos. 6,1-6 / 2. Mos. 12,1-11 / Joh. 18,1-19,42	[Langfredag]
In die sancto pasche: I. Kor. 5,7-8 / Mark. 16,1-7	099. In die sancto pasche, ad missam: I. Kor. 5,7-8 / Mark. 16,1-7	Paa Paaske dag I. Kor. 5,7-8 / Mark. 16,1-7
Feria secunda: Ap.G. 10,37-43 / Luk. 24,13-35	100. Feria ii post pasche: Ap.G. 10,37-43 / Luk. 24,13-35	Anden Paaske dag Ap.G. 10,34-43 / Luk. 24,13-35
Feria tertia: Ap.G. 13, 26-33 / Luk. 24,36-47	101. Feria iii post pasche: Ap.G. 13, 26-33 / Luk. 24,36-47	Tredie Paaske dag Ap.G. 13,26-33a / Luk. 24,36-48
Dominica prima post pascha: I. Joh. 5,4-10 / Joh. 20,19-31	106. In octava pasche: I. Joh. 5,4-10 / Joh. 20,19-31	Den I. Søn. effter Paaske I. Joh. 5,4-12 / Joh. 20,19-31
Dominica secunda: I. Pet. 2,21-25 / Joh. 10,11-16	109. Dominica ii post pasche: I. Pet. 2,21-25 / Joh. 10,11-16	Den II. Søn. effter Paaske I. Pet. 2,21b-25 / Joh. 10,11-16
Dominica tertia: I. Pet. 2,11-19 / Joh. 16,16-22	112. Dominica iii post pasche: I. Pet. 2,11-19 / Joh. 16,16-22	Den III. Søn. effter Paaske I. Pet. 2,11-20 / Joh. 16,16-22
Dominica quarta: Jak. 1,17-21 / Joh. 16,5-14	115. Dominica ii post pasche: Jak. 1,17-21 / Joh. 16,5-14	Den IIII. Søn. eff. Paaske Jak. 1,17-21 / Joh. 16,5-15
Dominica quinta: Jak. 1,22-27 / Joh. 16,23-30	118. Dominica v post pasche: Jak. 1,22-27 / Joh. 16,23-30	Den V. Søn. effter Paaske Jak. 1,22-27 / Joh. 16,23b-28
Feria secunda & feria tertia rogationum: Jak. 5,16-20 / Luk. 11,5-13	119. In diebus rogationum: Jak. 5,16-20 / Luk. 11,5-13	Udi Bede dage Jak. 5,16-20 / Luk. 11,1-13

In die ascensionis domini: Ap.G. 1,1-11 / Mark. 16,14-20	121. In die ascensionis: Ap.G. 1,1-11 / Mark. 16,14-20	Vor Herris Jhesu Christi Himmelfards dag Ap.G. 1,1-11 / Mark. 16,14-20
Dominica infra octauas ascensionis: i. Pet. 4,7-11 / Joh. 15,26-16,4	122. Feria vi post octauam ascensionis domini: i. Pet. 4,7-11 / Joh. 15,26-16,4	Den VI. Søn. efft. Paaske i. Pet. 4,7b-11 / Joh. 15,26-16,4
In die sancto penthecostes: Ap.G. 2,1-11 / Joh. 14,23-31	124. In festo penthe: Ap.G. 2,1-11 / Joh. 14,23-31	Paa Pintzedag Ap.G. 2,1-11 / Joh. 14,23b-31a
Feria secunda: Ap.G. 10,42-48 / Joh. 3,16-21	125. Feria ii post penthe: Ap.G. 10,42-48 / Joh. 3,16-21	Paa Anden Pintzedag Ap.G. 10,42-48a / Joh. 3,16-21
Feria tercia: Ap.G. 8,14-17 / Joh. 10,1-10	126. Feria iii post penthe: Ap.G. 8,14-17 / Joh. 10,1-10	Paa Tredie Pintzedag Ap.G. 8,14-17 / Joh. 10,1-10
De sancta trinitate: Rom. 11,33-36 / Joh. 15,26-16,4	131. Dominica sancte trinita- tis: Rom. 11,33-36 / Joh. 15,26- 16,4	Hellige Trefoldighedz Søn. Rom. 11,33-36 / Joh. 3,1-15
Dominica prima post trinita- tis: i. Joh. 4,8-21 / Luk. 16,19- 31	133. Dominica i post trinita- tem: i. Joh. 4,8-21 / Luk. 16,19- 31	Den I. Sønd. effter Trinit. i. Joh. 3,13-18 / Luk. 16,19-31
Dominica secunda: i. Joh. 3,13-18 / Luk. 14,16-24	136. Dominica ii post trinita- tem: i. Joh. 3,13-18 / Luk. 14,16-24	Den II. Søn. effter Trinita. i. Joh. 4,16b-21 / Luk. 14,16-24
Dominica tercia: i. Pet. 5,5-11 / Luk. 15,1-10	139. Dominica iii post trinita- tem: i. Pet. 5,5-11 / Luk. 15,1- 10	Den III. Søn. effter Trini. i. Pet. 5,6-11 / Luk. 15,1-10
In die sancto iohannis bapti- ste: Es. 49,1-3,5-7 / Luk. 1,57- 68	277. In die sancti Johannis baptiste [24. juni]: Es. 49,1- 3,5-7 / Luk. 1,57-68	Paa S. Hans Bapt. dag Es. 49,1-6 / Luk. 1,57-79
Dominica quarta: Rom. 8,18-23 / Luk. 6,36-42	142. Dominica iiiii post trini- tatem: Rom. 8,18-23 / Luk. 6,36-42	Den IIII. Søn. efft. Trinit. Rom. 8,18-23 / Luk. 6,36-42
Visitationis marie: Højs. 2,8-14 / Luk. 1,39-56	284. Festum visitationis sanc- te marie virginis [2. juli]: Højs. 2,8-14 / Luk. 1,39-56	Paa Marie Besøgelis dag Es. 11,1-10 / Luk. 1,39-56
Dominica quinta: i. Pet. 3,8-15 / Luk. 5,1-11	145. Dominica v post trinita- tem: i. Pet. 3,8-15 / Luk. 5,1-11	Den V. Søn. effter Trini. i. Pet. 3,8-15a / Luk. 5,1-11
Dominica sexta: Rom. 6,3-11 / Matt. 5,20-24	148. Dominica vi post trinita- tem: Rom. 6,3-11 / Matt. 5,20- 24	Den VI. Søn. effter Trinit. Rom. 6,3-11 / Matt. 5,20-26

Dominica septima: Rom. 6,19-23 / Mark. 8,1-9	151. Dominica vii post trinitatem: Rom. 6,19-23 / Mark. 8,1-9	Den VII. Søn. eff. Trinita. Rom. 6,19-23 / Mark. 8,1-9
Dominica octaua: Rom. 8,12-17 / Matt. 7,15-21	154. Dominica viii post trinitatem: Rom. 8,12-17 / Matt. 7,15-21	Den VIII. Søn. effter Trini. Rom. 8,12-17 / Matt. 7,15-20
Dominica nona: 1. Kor. 10,6-13 / Luk. 16,1-9	157. Dominica ix post trinitatem: 1. Kor. 10,6-13 / Luk. 16,1-9	Den IX. Søn. effter Trinitatis 1. Kor. 10,6-13 / Luk. 16,1-9
Dominica Decima: 1. Kor. 12,2-11 / Luk. 19,41-47	160. Dominica x post trinitatem: 1. Kor. 12,2-11 / Luk. 19,41-47	Den X. Søn. effter Trinita. 1. Kor. 12,1-7 / Luk. 19,41-48
Dominica vndecima: 1. Kor. 15,1-10 / Luk. 18,9-14	163. Dominica xi post trinitatem: 1. Kor. 15,1-10 / Luk. 18,9-14	Den XI. Søn. efft. Trinita. 1. Kor. 15,1-10a / Luk. 18,9-14
Dominica duodecima: 2. Kor. 3,4-9 / Mark. 7,31-37	166. Dominica xiii post trinitatem: 2. Kor. 3,4-9 / Mark. 7,31-37	Den XII. Søn. eff. Trinita. 2. Kor. 3,4-9 / Mark. 7,31-37
Dominica decimatercia: Gal. 3,16-22 / Luk 10,23-37	169. Dominica xii post trinitatem: Gal. 3,16-22 / Luk 10,23-37	Den XIII. Søn. eff. Trini. Gal. 3,15-22 / Luk. 10,23-37
Dominica decimaquarta: Gal. 5,16-24 / Luk. 17,11-19	172. Dominica xiiii post trinitatem: Gal. 5,16-24 / Luk. 17,11-19	Den XIII. Søn. eff. Trini. Gal. 5,16-24 / Luk. 17,11-19
Dominica decimaquinta: Gal. 5,25-6,10 / Matt. 6,24-33	175. Dominica xv post trinitatem: Gal. 5,25-6,10 / Matt. 6,24-33	Den XV. Søn. eff. Trinita. Gal. 5,25-6,10 / Matt. 6,24-34
Dominica decimasexta: Ef. 3,13-21 / Luk. 7,11-16	178. Dominica xvi post trinitatem: Ef. 3,13-21 / Luk. 7,11-16	Den XVI. Søn. eff. Trini. Ef. 3,13-21 / Luk. 7,11-17
Dominica decimasextima: Ef. 4,1-6 / Luk. 14,1-11	181. Dominica xvii: Ef. 4,1-6 / Luk. 14,1-11	Den XVII. Søn. eff. Trini. Ef. 4,1-6 / Luk. 14,1-11
De sancto Michaeli: Åb. 12,7-12 / Matt. 18,1-10	339. Sancti Michaelis archangeli [29. sept.]: Åb. 1,1-5 / Matt. 18,1-10	Paa S. Michels dag Åb. 12,7-12a / Matt. 18,1-10
Dominica decimaoctaua: 1. Kor. 1,4-8 / Matt. 22,34-46	185. Dominica xviii post trinitatis: 1. Kor. 1,4-8 / Matt. 22,34-46	Den XVIII. Søn. eff. Tri. 1. Kor. 1,4-8 / Matt. 22,34-46
Dominica decimanona: Ef. 4,23-28 / Matt. 9,1-8	188. Dominica xix post trinitatem: Ef. 4,23-28 / Matt. 9,1-8	Den XIX. Søn. eff. Trini. Ef. 4,22-28 / Matt. 9,1-8

Dominica vicesima: Ef. 5,15-21 / Matt. 22,1-14	191. Dominica xx post trinitatem: Ef. 5,15-21 / Matt. 22,1-14	Den XX. Søn. eff. Trinit. Ef. 5,15-21 / Matt. 22,1-14
Dominica vicesimaprima: Ef. 6,10-17 / Joh. 4,46-53	194. Dominica xxi post trinitatem: Ef. 6,10-17 / Joh. 4,46-53	Den XXI. Søn. eff. Trini. Ef. 6,10-18a / Joh. 4,46b-53
In die sancto [omnium sanctorum]: Åb. 7,2-12 / Matt. 5,1-12	357. In die omnium sanctorum [1. nov.]: Åb. 7,2-12 / Matt. 5,1-12	Paa Alle Helgene dag Åb. 7,1-12 / Matt. 5,1-12
Dominica vicesimasecunda: Fil. 1,6-11 / Matt. 18,23-35	197. Dominica xxii post trinitatem: Fil. 1,6-11 / Matt. 18,23-35	Den XXII. Søn. eff. Tri. Fil. 1,6-11 / Matt. 18,23-35
Dominica xxiii: Fil. 3,17-21 / Matt. 22,15-21	200. Dominica xxiii post trinitatem: Fil. 3,17-21 / Matt. 22,15-21	Den XXIII. Søn. eff. Tri. Fil. 3,17-4,3 / Matt. 22,15-22
Dominica vicesimaquarta: Kol. 1,9-11 / Matt. 9,18-26	203. Dominica xxiiii post trinitatem: Kol. 1,9-11 / Matt. 9,18-26	Den XXIII. Søn. eff. Tri. Kol. 1,9-14 / Matt. 9,18-26
Item ante aduentum si necesse fuerit in penultima dominica: Kol. 1,9-11 / Matt. 11,25-30		
Dominica vicessimaquinta: Jer. 23,5-8 / Joh. 6,5-14	206. Dominica ultima post trinitatem: Jer. 23,5-8 / Joh. 6,5-14	Den XXV. Søn. effte. Tri. 1. Thess. 4,13-18 / Matt. 24,15-28
		Den XXVI. Søn. efft. Tri. 1. Thess. 5,12-23 / Matt. 11,25-30
		Den XXVII. Søn. eff. Tri. 2. Pet. 1,12-18 / Matt. 17,1-9

ENKELTE BEMÆRKNINGER

– især til større forskelle i perikopevalg mellem Palladius' alterbog og de to missaler

- Der findes en lignende oversigt i Wilh. Rothes bog om »Det danske Kirkeaar og dets Pericoper«, der udkom i flere udgaver, første udgave i 1836 og fjerde forbedrede udgave i 1878. I bogen er der indsat en oversigtstabel over det danske kirkeaar, i 1878-udgaven findes den mellem side 312 og 313. Han har i denne oversigt fem kolonner: 1) Hieronymi

- Comes, 2) Gregor den Stores homilier, 3) Alcuins homiliar, 4) Det romerske Missale og 5) vor Alterbog. Det romerske missale, som han bruger, er trykt i Wien i 1503, og så vidt jeg kan finde ud af, var det beregnet til brug i Passau stift. Rothes intention er at bruge et missale, som var i brug i Danmark før reformationen, og han mener, at dette missale formentlig har været i brug i Danmark, da han har fundet sit eksemplar i Sorø. Jeg er ikke overbevist om, at det har været i brug i Danmark, men missalet følger ret nøje de to danske missaler, som jeg har brugt. Og der er også god overensstemmelse med perikopevalget den danske alterbog. Den danske alterbog, som han bruger, er en alterbog fra 1800-tallet, som på visse punkter afviger fra Palladius' alterbog 1556, som jeg har brugt i min oversigt.
- Derimod er det er ret uheldigt valg af missale, som Engelstoft foretog i sin bog fra 1840 om »Liturgiens eller Alterbogens og Kirkeritualets Historie i Danmark«. Han bruger et missale, som er udgivet af eller under pave Paul III (pave fra 1534 til 1549), og han mener tilsyneladende, at det er en god kvalitet ved missalet, at det stemmer godt overens med det Missale Romanum, som blev udgivet i 1570 efter Tridentiner-konciliet. Men her tager han grundlæggende fejl, hvis han vil have et missale, som blev brugt af de danske reformatorer. For der er en del forskelle på det fælleskatolske Missale Romanum fra 1570 og de forudgående danske missaler. Så hans bemærkninger om afvigelser i den danske alterbog efter reformationen i forhold til det missale, som han har anvendt, er ret misvisende og anakronistiske, fordi han har valgt et mindre velegnet eksemplar af missalet. Og det er ikke velbegrundet, at han kritiserer Rothes valg af missale.
 - *Juledag*: På denne dag har missalerne tre gudstjenester med hver tre læsninger. Palladius bruger det evangelium, som missalerne har til den første messe tidligt om morgenen ved hanegal (Luk. 2,1-14). Som epistel bruger han en forkortet version af en nytestamentlig perikope fra den sidste gudstjeneste: Hebr. 1,1-12.
 - *Johannes' dag (27. dec.)*: Missalerne har her en gammeltestamentlig tekst fra Siraks bog (Sir. 15,1-6). I Palladius' alterbog er der i stedet en nytestamentlig epistel: Titus 2,11-15. Den er formentlig valgt for at undgå en tekst fra én af de gammeltestamentlige apokryfer. I missalerne bruges den pågældende tekst i øvrigt til den første morgengudstjeneste juledag – og det kan også være en medvirkende årsag til valget.
 - *Fastelavns søndag*: Her er der et helt andet perikopevalg i Palladius' alterbog i forhold til missalerne. Årsagen er den, at Kirkeordinansen 1539 har foreskrevet, at den søndag skal evangelieteksten tages fra Matthæusevangeliets kapitel 3, og prædikenen skal handle om dåbens sakramente.
 - *Palmesøndag*: Ifølge missalerne skal der denne søndag og de følgende hverdage læses lange uddrag af evangelierne lidelsesberetninger. Denne funktion overtages efter reformationen af Bugenhagens evangelieharmonie. Derfor læses i stedet i alterbogen en evangelietekst om indtoget i Jerusalem: Matt. 21,1-9. Denne perikope blev i forvejen brugt til 1.

søndag i advent og er det eneste eksempel på en evangelieperikope, som bliver brugt to gange i alterbogen.

- *Skærtorsdag*: Ifølge Kirkeordinansen 1539 skal præsten den dag prædike om »Christi Legoms oc Blods Sacramente«. Her har Palladius nok ment, at Lukasevangeliets perikope om det sidste måltid (Luk. 22,14-20) var mere egnet end Johannesevangeliets perikope om fodvaskningen (Joh. 13,1-15).
- *Langfredag*: Her er der ingen perikoper angivet i alterbogen, fordi Kirkeordinansen 1539 foreskriver, at præsten den dag skal læse et stort udsnit af Bugenhagens lidelseshistorie.
- *Rogationsdage inden Kristi himmelfartsdag*: Her var der et markant sammenfald mellem missalerne og Palladius' alterbog 1556. Dagen blev i senere alterbøger anbragt til slut i kirkeåret for senere helt at forsvinde ud af alterbogen.
- *Trinitatis søndag*: Der er forskel på evangelieperikopen mellem de to missaler og Palladius' alterbog. De to missaler har som evangelieperikope Joh. 15,26-16,4, som allerede havde været brugt tidligere til enten 6. søndag efter påske eller til fredagen forud for pinsen. Herfra var den også blevet taget i brug i alterbogen til 6. søndag efter påske. Formentlig for at undgå, at der skal prædikkes over samme evangelietekst kort tid efter hinanden, har Palladius valgt en anden tekst til trinitatis søndag, nemlig Joh. 3,1-15 om Nikodemus. Denne perikope har også været knyttet til dagen på et tidligere tidspunkt, hvor dagen endnu ikke var trinitatis søndag, men pinsens oktav.
- *1. og 2. søndag efter trinitatis*: Epistlerne på de to søndage har byttet plads i Palladius' alterbog i forhold til de to missaler. Missalerne har på 1. søndag efter trinitatis 1. Joh. 4,8-21 og på 2. søndag 1. Joh. 3,13-18. I Palladius' alterbog er det omvendt, mens evangelieperikoperne er uforandrede. Jeg har ikke nogen god forklaring på ombytningen. På nuværende tidspunkt er jeg mest tilbøjelig til at mene, at det nok er en fejl, for allerede i alterbogen fra 1574 finder man samme rækkefølge som i missalerne. Og jeg har ikke fundet nogen sandsynlig senmiddelalderlig kilde med samme perikoperækkefølge som Palladius. I en database med over 200 middelalderlige missaler findes 1. Joh. 3,13-18 kun – så vidt jeg kan finde ud af – i et enkelt missale: Missale Remense. Det er trykt i Paris i 1523 af W. Hopyl og beregnet til brug i det franske stift Rheims, og det er ret usandsynligt, at det skulle være Palladius' kilde.
- *Mariæ besøgelsesdag (2. juli)*: Kirkeordinansen 1539 foreskriver, at dagen skal holdes med sit sædvanlige evangelium, mens epistlen skal læses fra profeten Esajas, kapitel 11. Det er årsagen til, at missalernes perikope fra Højsangen 2,8-14 i alterbogen 1556 er blevet erstattet med Es. 11,1-10.
- *Michaels dag (29. september)*: De to missaler har begge en førstelæsning fra Johannes' Åbenbaring, men udsnittet er forskelligt. Slesvicense 1486 har kap. 12,7-12, mens Lundense 1514 har kap. 1,1-5. Her følger den danske alterbog 1556 det første valg: Åb. 12,7-12a.

- 25.-27. *søndag efter trinitatis*: Her er der en del forskelle mellem missalerne og Palladius' alterbog. Jeg formoder, at Palladius har udvidet alterbogens kirkeår, sådan at der var søndage til slutningen af kirkeåret i alle tilfælde, og at han selv har valgt de fleste perikoper til de tre søndage. Men det kunne godt fortjene en nøjere undersøgelse.
- Jeg har på et tidligere tidspunkt kommenteret epistelvalget i Palladius' alterbog ret detaljeret i forhold til Missale Lundense 1514 og Hans Tausens postil 1539. Jf. min artikel om »Gammeltestamentlige læsninger i Danmark på reformationstiden« i Kirkehistoriske Samlinger 2010, side 7-48, især side 39-45.